

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
економіко-правовий факультет

Кафедра конституційного права та правосуддя

**Програма курсу та методичні рекомендації
до вивчення навчальної дисципліни**

ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

для студентів спеціальності 6.060100 «**Правознавство**»
освітньо-кваліфікаційний рівень «**Спеціаліст**»
денної форми навчання

Одеса, 2013

Укладачі:

Саракуца М.О., к.ю.н., доцент кафедри конституційного права та правосуддя
Пілюк С.В., старший викладач кафедри конституційного права та правосуддя

Рецензенти:

Корчевна Л.О., д.ю.н., професор кафедри конституційного права та правосуддя

Садовська О.М. к.ю.н., доцент кафедри конституційного права та правосуддя

Затверджено

рішенням кафедри конституційного права та правосуддя,
протокол № 1 від „_” _____ 2011 р.

Рекомендовано до друку Вченою Радою економіко-правового факультету,
протокол № 1 від „_” _____ 2011 р.

ЗМІСТ

Програма курсу та методичні рекомендації з вивчення навчальної дисципліни для денної форми навчання

Вступ (пояснювальна записка).....	4
Система контролю знань.....	5
Тематичний план дисципліни	6
Програма курсу	7
Плани семінарських занять.....	11
Завдання для самостійної роботи студентів.....	17
Питання до заліку з учбової дисципліни.....	18
Рекомендована література.....	19
Інформаційні ресурси.....	25

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Беручи до уваги євроінтеграційні наміри України та процес адаптації українського права до європейських стандартів, що зараз відбувається, стає зрозумілою необхідність ознайомлення студентів з Європейським правом.

У правовій системі ЄС все чіткіше проявляється поділ її на дві складові – Загальну (або інституційну) та Особливу (спеціальну) частини. Професійна підготовка юристів потребує в наш час всеосяжного вивчення європейського права, в першу чергу практичних питань, з якими студенти можуть зіткнутися в процесі працювання.

Таким чином, в рамках Особливої частини права ЄС розглядаються такі сфери його діяльності, як право внутрішнього ринку, корпоративне, податкове, бюджетне, митне, трудове, зовнішньоторговельне право, а також візова, міграційна, соціальна політики ЄС.

Основною *метою курсу* є надання студентам відповідного рівня знань у різних галузях права Європейського Союзу.

Вивчення учбової дисципліни «Основи Європейського права» спрямовано на досягнення наступних *завдань*:

Основною *метою курсу* є надання студентам відповідного рівня знань у галузі права Європейського Союзу.

Вивчення учбової дисципліни «Європейське право» спрямовано на досягнення наступних *завдань*:

- ознайомлення студентів з правом Внутрішнього ринку ЄС, його основними свободами
- вивчення основних положень митного, корпоративного, податкового, бюджетного, аграрного, трудового права ЄС;
- дослідження специфіки функціонування Шенгенського простору і пов'язаних з ним візової та міграційної політики ЄС
- аналіз джерельної бази Європейського Союзу щодо забезпечення проведення зовнішньої та внутрішньої політики ЄС, а також правопорядку та міжнародної безпеки. Навчальна дисципліна «Європейське право» вивчається студентами п'ятого курсу економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у дев'ятому семестрі.

Планом навчального процесу для вивчення курсу цієї дисципліни відведено 81 годин учбових занять. З них на лекції відведено – 22 години, на практичні заняття – 14 годин, на самостійну роботу – 18 годин. Формою контролю є залік. Дисципліна вивчається з застосуванням кредитно-модульної системи (КМС) і складається з одного змістовного модулю.

У результаті вивчення курсу студенти *мають*:

- засвоїти особливості функціонування окремих галузей європейського права;
- бути в змозі виробити власні стратегії вирішення проблем у практичному здійсненні юридичної діяльності в сфері європейського права;
- бути здатними до комплексного і ситуаційного аналізу норм спеціальних галузей європейського права, знання основних категорій та інститутів права ЄС.

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальна нормативна дисципліна «Європейське право» викладається за кредитно-модульною системою організації навчального процесу (КМСОНП).

Ця дисципліна вивчається протягом одного семестру та складається з двох змістових модулів (ЗМ). По завершенню курсу студенти в четвертому семестрі складають іспит. На іспит виносяться вузлові питання, типові і комплексні завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань.

Оцінювання знань студентів здійснюється шляхом виконання індивідуальних завдань, які включають *поточний (модульний ЗМ1), підсумковий (КПМ) та семестровий (СК) контроль.*

Результати контрольних завдань оцінюються за 100–бальною системою.

За результатами оцінювання змістового модуля студентам виставляються бали.

Максимальна кількість балів, що може набрати студент у четвертому семестрі за один ЗМ дорівнює 30-ти балам. За два змістовних модулі студент може одержати максимум 60 балів (по 30 балів за кожний ЗМ), які додаються до наступних максимально можливих 40 балів (до 20 балів за кожну вірну відповідь усного завдання), що одержуються ним за комплексний підсумковий модуль (КПМ).

Під час викладання матеріалу лекцій лектор може здійснювати контрольні опитування студентів. Максимальна оцінка, яку студент може отримати за ці опитування складає 20 балів, які є складовими КПМ.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Параметри	Змістовий модуль 1 (ЗМ1)	Змістовий модуль 2 (ЗМ2)	Комплексний підсумковий модуль (КПМ)	Разом (підсумкова оцінка (СК))
Оцінка в балах	0 - 30	0 – 30	0 - 40	0 - 100

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Денна форма навчання

№ п/п	НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин		
		Лекції	Сем.,прак.	СРС
Змістовний модуль I				
1.	Правові основи зовнішніх та внутрішніх політик ЄС	2	1	-
2.	Правове регулювання внутрішнього ринку ЄС	2	1	1
3.	Характеристика митного права ЄС	2	1	1
4.	Антимонopolьна політика та право конкуренції	2	1	1
5.	Правове регулювання фінансово-економічних відносин	2	2	1
6.	Загальні риси податкового права ЄС	2	-	2
7.	Правові основи транспортної політики ЄС	-	-	1
8.	Правове регулювання електронної торгівлі та діяльності в інтернеті	-	-	2
9.	Трудове та соціальне право ЄС	-	1	1
10.	Інтелектуальна власність в праві ЄС	2	1	2
11.	Європейське право в галузі прав людини	2	2	1
12.	Візова політика ЄС	2	1	-
13.	Правові основи міграційної політики	2	1	1
14.	Забезпечення правопорядку та міжнародної безпеки в рамках ЄС	-		1
15.	Правове забезпечення інтеграції України до ЄС	2	2	2
	РАЗОМ:	22	14	18

Заочна форма навчання

№ п/п	НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин		
		Лекції	Сем.,прак.	СРС
1.	Загальні положення зовнішньої та внутрішньої політики ЄС	2	-	
2.	Правове регулювання внутрішнього ринку ЄС	2	2	
3.	Характеристика митного права ЄС	2	2	
4.	Антимонopolьна політика та право конкуренції	2	2	
5.	Правове регулювання фінансово-економічних відносин	2	2	
6.	Загальні риси податкового права ЄС	-	-	

7.	Правові основи транспортної політики ЄС	-	-	
8.	Правове регулювання електронної торгівлі та діяльності в інтернеті	-	-	
9.	Трудове право ЄС	-	-	
10.	Політика ЄС в галузі освіти та культури	-	-	
11.	Інтелектуальна власність в праві ЄС	-	-	
12.	Спільна аграрна політика ЄС	-	-	
13.	Шенгенське право та сфера його дії	2	2	
14.	Візова політика ЄС	-	2	
15.	Правові основи міграційної політики	-	2	
16.	Забезпечення правопорядку та міжнародної безпеки в рамках ЄС	-	-	
	РАЗОМ:	12	14	

ПРОГРАМА КУРСУ

Тема 1. Загальні положення зовнішньої та внутрішньої політики ЄС

Система представництва ЄС у зовнішніх зносинах. Правовий дуалізм зовнішньої політики ЄС.

Зовнішньополітична діяльність Євросоюзу. Співробітництво із третіми країнами та гуманітарна допомога. Відносини ЄС з міжнародними організаціями. Делегації Союзу.

Спільна зовнішня політика та політика безпеки (СЗПБ): специфіка правового регулювання. Принципи, інститути та засоби здійснення СЗПБ.

Верховний представник із закордонних справ та безпекової політики (ВП): статус і повноваження. Спеціалізовані органи, підзвітні ВП. Європейська служба зовнішньополітичної діяльності.

Тема 2. Правове регулювання внутрішнього ринку.

Поняття, принципи та складові внутрішнього ринку Європейського Союзу.

Правове регулювання вільного руху товарів. Обмеження на вільний рух товарів.

Вільне пересування робочої сили: поняття та умови.

Вільний рух послуг, капіталів та платежів. Право засновництва.

Тема 3. Характеристика митного права ЄС.

Теоретичні засади міжнародної митної політики. Поняття та особливості "митного союзу".

Характерні риси митного права Європейського Союзу. Особливості функціонування митного союзу ЄС. Основні митні режими ЄС. Міжнародні угоди ЄС в галузі митного регулювання.

Регіональні аспекти митного права ЄС. Особливості застосування норм митного права в країнах співдружності. Вплив митної політики ЄС на міжнародну торгівлю України.

Тема 4. Антимонопольна політика та право конкуренції.

Спільна політика ЄС в галузі конкуренції. Джерела регулювання та розподіл компетенції.

Заборона монополістичної діяльності підприємств. Основні умови застосування правил конкуренції. Антиконтурентні угоди та покаральна практика. Зловживання домінуючим положенням на ринку.

Контроль за концентрацією підприємств.

Правила конкуренції, які застосовують до держав: обмеження щодо надання державної допомоги; регулювання діяльності підприємств публічного сектору економіки та природних монополій.

Тема 5. Правове регулювання фінансово-економічних відносин.

Економічний Валютний союз: етапи становлення. Основні елементи ЕВС. Європейська система центральних банків: базові цілі та роль у ЕВС.

Європейський центральний банк як спеціалізований інститут ЄС: правовий статус, органи керівництва, основні функції. Економічна та монетарна політика ЄС. Правове регулювання єдиної валюти Європейського Союзу – євро.

Правове співробітництво держав-членів, що входять в «Єврогрупу»

Європейський банк реконструкції та розвитку як самостійний інститут фінансової підтримки розвитку європейських країн.

Фінанси і бюджет Європейського Союзу. Джерела доходів ЄС. Бюджет Європейського Союзу, його розробка та виконання.

Тема 6. Загальні риси податкового права Європейського Союзу.

Загальні положення щодо податкового права ЄС. Правові основи непрямого оподаткування в ЄС. Оподаткування компаній. Оподаткування процентів та роялті. Оподаткування заощаджень. Правові основи співробітництва податкових органів держав-членів.

Перспективи розвитку податкового права Європейського Союзу на сучасному етапі.

Тема 7. Правові основи транспортної політики.

Загальні положення транспортної політики. Залізничний транспорт. Автомобільний транспорт. Морський транспорт. Внутрішній водний транспорт. Повітряний транспорт. Змішані перевезення.

Тема 8. Правове регулювання електронної торгівлі та діяльності в інтернеті.

Правове регулювання економічної діяльності в інтернеті. Послуги інформаційного суспільства в Європейському Союзі. Правові аспекти договорів, які укладаються електронним шляхом.

Телекомунікаційний пакет законодавчих актів. Рамочна директива електронних комунікацій. Санкціонування та авторизація електронних комунікаційних послуг. Універсальні послуги та права користувачів. Доступ до електронних комунікативних мереж. захист даних в секторі електронних комунікацій.

Директива ЄС щодо електронно-цифрового підпису.

Правове регулювання використання електронних грошей.

Тема 9. Трудове та соціальне право ЄС.

Загальні риси трудового права Європейського Союзу. Принцип рівності. Охорона праці. Захист робітників у випадку банкрутства або зміни власника підприємства. Захист прав робітників у випадку необґрунтованого звільнення.

Робочий час та час відпочинку. Трудові відносини та виробнича демократія.

Правове забезпечення соціального простору ЄС. Соціальний захист в ЄС. Етапи та перспективи розвитку соціального та трудового права Європейського Союзу.

Тема 10. Інтелектуальна власність в праві ЄС.

Право інтелектуальної власності у системі права ЄС. Гармонізація права інтелектуальної власності в Європейському Союзі. Правова охорона промислової власності у Європейському Союзі. Винаходи. Промислові зразки. Торгові марки. Авторське право та суміжні права.

Принцип вільного руху товарів і право інтелектуальної власності в ЄС.

Тема 11. Європейське право в галузі прав людини

Права людини в системі європейського права. Договір про ЄС та Лісабонська угода в регулюванні статусу людини в ЄС. Місце Європейської конвенції по правах людини (ЕКПЛ) у європейському правопорядку. Хартія Європейського Союзу про основні права: її статус серед інших джерел права ЄС.

Сутність та принципи громадянства ЄС. Особисті та політичні права та обов'язки людини та громадянина в ЄС. Економічні, соціальні та культурні права людини.

Гарантії та випадки обмеження прав людини в Європейському праві.
Діяльність ЄСПЛ у європейській системі захисту прав людини.

Тема 12. Візова політика ЄС.

Законодавство Європейського Союзу про візи та візовий режим. Система та класифікація віз. «Візовий кодекс». Візові вимоги щодо громадян країн, які не є членами ЄС. Єдина форма візи. Спрощений транзитний документ.

Візова інформаційна система. Доступ національних органів, які відповідають за внутрішню безпеку, та Європола до Візової інформаційної системи.

Види на проживання та візи для довгострокового перебування.
Консульське співробітництво у візовій сфері.

Тема 13. Правові основи міграційної політики
Загальна імміграційна політика ЄС – етапи формування. Нормативна та інституційна база міграційної політики Євросоюзу. Європейський пакт щодо імміграції та притулку. Єдина форма виду на проживання.

Обмеження кількості осіб, які допускаються із держав – не членів ЄС. «Голуба карта» ЄС.

Нелегальна імміграція. Зв'язки між легальною та нелегальною імміграцією. Протокол проти незаконного ввозу мігрантів.

Тема 14. Забезпечення правопорядку та міжнародної безпеки в рамках ЄС.

Спільна кримінальна політика ЄС: історія та сучасність. Кримінально-правова кваліфікація протиправних дій в законодавстві ЄС. Гармонізація кримінально-процесуального права. Співробітництво держав-членів ЄС щодо розслідування кримінальних злочинів. Європейський ордер на арешт.

Етапи формування європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Західноєвропейський Союз. Цивільні та військові засоби реалізації ЄПБО. Принцип індивідуальної та колективної самооборони. Європейське оборонне агентство.

Тема 15. Правове забезпечення інтеграції України до ЄС.

Організаційно-правові форми співробітництва України з ЄС. Адаптація українського законодавства до європейських стандартів – основні напрямки. Інституційна структура співробітництва України та ЄС. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС – правова сутність.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1. (2 год.) Загальні положення зовнішньої та внутрішньої політики ЄС. Правове регулювання внутрішнього ринку

Розгляд теоретичних питань:

1. Система представництва ЄС у зовнішніх зносинах.
2. Співробітництво із третіми країнами та гуманітарна допомога. Відносини ЄС з міжнародними організаціями. Делегації Союзу.
3. Спільна зовнішня політика та політика безпеки: правова сутність, органи та інструменти реалізації.
4. Європейська політика безпеки та оборони. Європейська дипломатична служба.
5. Поняття та принципи внутрішнього ринку ЄС. Свобода руху товарів.
6. Свобода пересування осіб: політика вільного руху осіб, свобода пересування працівників, межі та винятки, свобода підприємницької діяльності.
7. Свобода надання послуг: допустимі обмеження.
8. Свобода руху капіталів та платежів.

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується підготувати реферат за однією із тем:

1. Правовий статус спеціалізованих органів в сфері СЗБП.
2. Особливості захисту внутрішніх ринків країн центрально-східної Європи в умовах інтеграції до ЄС.

Перевірка знань студентів у формі тестування.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Аракелян М.Р., Вишняков О.К. Право Європейського Союзу. Особлива частина: Навчальний посібник. З урахуванням Лісабонського договору: Підручник. – 2010.- 528с.
2. Гладенко О.М. Міжнародно-правове співробітництво України з Європейським Союзом у сфері Спільної зовнішньої політики та політики безпеки: Ав-реф. дис.... канд. юрид. наук. – О., 2010.- 22 с.
3. Дейвис Г. Право внутрішнього ринку Європейського Союзу: Учеб. пособ. – К.: Знання-Прес, 2004. – 422 с.
4. Конституційні акти Європейського Союзу. Частина I/ Упорядник Г., Друзенко, – К.: «Юстиніан», 2005. – 512с.

5. Лісабонський Договір: аналіз впливу на відносини між ЄС та Україною у міжнародній, безпековій та оборонній політиці/ Упорядники: Коломієць О.В, Золкіна М.Ю., Головнєв Д.В., К.: , 2011, 90 с.
6. Право Європейського Союзу: правове регулювання торгового обороту// Под ред.. Безбаха В.В., Капустина А.Я.-М., 1999
7. Саракуца М.О. Правові засади Спільної Зовнішньої політики Європейського Союзу: загальнотеоретична характеристика – дис... канд. юрид. наук. – Х., 2011. – 205 с.
8. Тачинська Й., Єльченко О. Право внутрішнього ринку ЄС: Навч. посіб. – К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 143 с.

Семінар 2. (2 год.) Характеристика митного права ЄС. Антимонопольна політика та право конкуренції ЄС.

Розгляд теоретичних питань:

1. Поняття та особливості функціонування митного союзу.
2. Єдиний митний тариф ЄС. Види мит Єдиного митного тарифу ЄС.
3. Визначення країни походження товарів та їх митної вартості. Основні митні режими ЄС.
4. Спільна політика ЄС в галузі конкуренції. Джерела регулювання та розподіл компетенції.
5. Основні умови застосування правил конкуренції.
6. Правила конкуренції, які застосовують до держав.

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується підготувати реферат за однією із тем:

1. Гармонізація митного законодавства України і Європейського Союзу.
2. Митний союз і зони вільної торгівлі.

Перевірка знань студентів у формі тестування.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Закон України «Про захист економічної конкуренції» : коментар на основі порівняльного аналізу з правилами конкуренції Європейського Союзу. — К., 2006.
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004р.// Відомості Верховної Ради. -2004. - № 29. - Ст.367.
3. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності/ Гребельник О. П. – К., 2005.

4. Киян Ф. Актуальні питання гармонізації українського митного законодавства із законодавством ЄС / Ф. Киян // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 1. – С. 46 – 50.
5. Козырин А. Н. Таможенные режимы / Козырин А. Н. – М. : 2000.
6. Митне регулювання в ЄС та Україні: порівняльно-правове дослідження. – К.: Ніка-Прінт, 2005. – 832 с.
7. Мостовий А. Функції митних режимів: порівняльна характеристика з митним правом Європейського Союзу / Вісник Львівського університету V.- Серія юридична. 2008. – Вип. 47.- С.90-95.
8. Наку А.А., Кучер Б.І. Таможенное право ЕС. – К.: ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2003. – 189 с.
9. Скордамалья В., Саніахметова Н., Мельник С. Конкурентне право ЄС: Навч. посіб. – К.: ІМВ КНУ ім. Т.Шевченка, 2004. – 240 с.
10. Яворський Я. Конкурентне законодавство Європейського Союзу // Право України.- 2004.- №1

Семінар 3 (2 год.) Правове регулювання фінансово-економічних відносин

Розгляд теоретичних питань:

1. Історія та етапи створення Економічного та валютного союзу.
2. ЄЦБ - правовий статус, органи керівництва, основні функції.
3. Запровадження єдиної європейської валюти – євро. Визначення терміну – євროзона.
4. Бюджет Європейського Союзу: поняття, способи формування та реалізації.

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується підготувати реферат за однією із тем:

1. Особливості функціонування фінансової системи ЄС.
2. Проблеми реформування банківської системи України в контексті європейської інтеграції.

Перевірка знань студентів у формі тестування.

1. Біленчук П. Д., Любимець М., Скоромодов В. **Джерело, рекомендує Д. Данилюк:** право українське і європейське. К., 1999. 400 с
2. Достанко Е. А. Проблемы расширения европейского рынка // Вестник Белорусского университета. Минск. - 1997. - №2 - С. 34.
3. Исполинов А. С., Европейская валютная система: основные характеристики и перспективы развития // Журнал международного частного права. Москва. - 1994 - №4.
4. Костенко А. А., Лавренова И. В. К вопросу о наднациональности и особенностях права ЕС. М., 1993. 180 с.

5. Костенко М. Л., Лавренова И. В. Европейское экономическое пространство: новый этап сотрудничества // Государство и право. 1993. №11.
6. Мишальченко Ю. В., Центральные банки в системе международного права // Журнал международного права. Москва. - 1995 - №2.
7. Топорнин Н. Б. Правовое регулирование деятельности иностранных банков на территории стран Европейского Союза. Москва. - 1995.

Семінар 4 (2 год.) Інтелектуальна власність в праві ЄС Трудове та соціальне право ЄС.

Розгляд теоретичних питань:

1. Формування права інтелектуальної власності у системі права ЄС.
2. Правова охорона промислової власності у Європейському Союзі. Винаходи. Промислові зразки. Торгові марки.
3. Авторське право та суміжні права.
4. Етапи розвитку соціального та трудового права Європейського Союзу.
5. Основні елементи трудового права ЄС. Робочий час та час відпочинку. Трудові відносини та виробнича демократія.
6. Нормативна база та механізми реалізації соціальної політики Євросоюзу.
7. Правові основи соціального захисту в ЄС.

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується підготувати реферат за однією із тем:

1. Засоби реформування соціальної сфери в умовах європейської інтеграції.
2. Історичні та правові аспекти становлення права інтелектуальної власності

Перевірка знань студентів у формі тестування.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Абдуллин А.И. Правовая охрана баз данных в Европейском Союзе / А.И. Абдуллин // Журнал международного частного права.- СПб., 1997.-№ 2 (16).- С. 24 - 56.
2. Антропов В.В., Социальная защита в странах Европейского союза. История, организация, финансирование, проблемы / Учебное пособие. М.: Экономика, 2006.
3. Вайс М., Фундаментальные социальные права Европейского союза, М., 2006.
4. Волгин Н.А., Социальная политика. Учебник, М., 2003.

5. Довжук О. В. Політика зайнятості в Європейському Союзі / О. В. Довжук // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; відп. ред. А. Г. Дерев'яненко. – К., 2006. – Вип. 63. – Ч. 2. – С. 84–91.
6. Дроб'язко В. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу / В. Дроб'язко // Питання інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Вип. 4. – К., 2006. – С. 66-113.
7. Кашкин Ю.С. Трудовое право Европейского Союза. — М.: Wolters Kluwer, 2009.
8. Стрежнева М.В., Проблемы социальной политики в Европейском союзе // МЭИМО, 2006.
9. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За ред. Ю.М. Капіци. – К.: Слово, 2006. – 1104с.

Семінар 5 (2 год.) Європейське право в галузі прав людини

Розгляд теоретичних питань:

1. Нормативна база ЄС в галузі прав людини
2. Сутність та принципи громадянства ЄС.
3. Особисті та політичні права та обов'язки людини та громадянина в ЄС.
4. Економічні, соціальні та культурні права людини.
5. Гарантії та випадки обмеження прав людини в Європейському праві.
6. Діяльність ЄСПЛ у європейській системі захисту прав людини.

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується підготувати реферат за однією із тем:

Перевірка знань студентів у формі тестування.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Глотов С.А., Петренко Е.Г., Права человека и их защита в Европейском Суде, Москва, 2000.
2. Европейский суд по правам человека: избр. решения / Сост.: П.В. Миков, А.Б. Суслов. – Пермь: Богатырев П.Г., 2005.
3. Маклаков В.В. Права человека и гражданина в Европейском союзе. – М. ИНИОН РАН. – 2006.
4. Право Європейського Союзу: Навчальний посібник/ За заг. ред. Р.А. Петрова. – 3-тє видання. – К.: Істина, 2010. – 376 с.
5. Хартия Европейского Союза об основных правах: комментарий /под ред. С. Ю. Кашкина. М.: Юриспруденция., 2001.- 203 с.

6. Энтин Л.М. и др. Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека — 2-е изд., пересмотр, и доп. — М.: Норма, 2007. — 960 с.

Семінар 6 (2 год.) Візова та міграційна політики ЄС.

Розгляд теоретичних питань:

1. Правове регулювання візового режиму ЄС. «Візовий кодекс».
2. Класифікація віз. Візові вимоги щодо громадян інших держав.
3. Спрощений порядок видачі віз. Візова інформаційна система.
4. Етапи формування Спільної імміграційної політики ЄС.
5. Нормативна та інституційна база міграційної політики Євросоюзу.
6. Правове регулювання нелегальної імміграції.

Перевірка знань студентів у формі тестування.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Візовий кодекс ЄС // <http://eu.prostir.ua/library/240218.html>
2. Боруца І., Барський В.Р. Міграційне право ЄС: Навч. посіб. – Одеса: ОНЮА, 2004. – 131 с.
3. Довжук О. В. Політика зайнятості в Європейському Союзі / О. В. Довжук // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; відп. ред. А. Г. Дерев'яненко. – К., 2006. – Вип. 63. – Ч. 2. – С. 84–91.
4. Леонтій Н. Г. Тенденції міграції робочої сили у країни ЄС / Н. Г. Леонтій // Наук. запис. Нац. ун-ту „Києво-Могилянська акад.” ; голова редкол. С. Г. Рябов. – К., 2004. – Т. 30. – С. 77–84.
5. Потемкина О.Ю. Иммиграционная политика Европейского Союза: проблемы и перспективы: монография / О.Ю. Потемкина. – М.: Ин-т Европы РАН: Рус. сувенир, 2010. – 130 с.
6. Саракуца М., Рабинович М. Спільна міграційна політика ЄС: засади та перспективи // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2011. - № 101/1.- С.120-128.
7. Шамрай В. Візова політика ЄС: на межі між внутрішньою безпекою ЄС та зовнішньою політикою// http://novisa.com.ua/file/analitic/novisa_analitic1283958505.pdf
8. Цуркан Т.Ю. Миграционно-правовая политика Европейского Союза // Митна справа (Митний комплект). – 2007. - № 1. – С. 64-67.
9. Юматова А.О. Иммиграционная политика в праве Европейского Союза // Московский журнал международного права. – 2008. – № 1. – С. 258-270.
10. Baldaccini A., Guild E., Toner H. Whose freedom, security and justice? : EU immigration and asylum law and policy / A.Baldaccini, E.Guild, H.Toner.- Oxford: Hart Publishing, 2007, pp. 229-264

Семінар 7 (2 год.) Правове забезпечення інтеграції України до ЄС

Розгляд теоретичних питань:

1. Організаційно-правові форми співробітництва України з ЄС.
2. Адаптація українського законодавства до європейських стандартів – основні напрямки.
3. Інституційна структура співробітництва України та ЄС.
4. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС – правова сутність.

Перевірка знань студентів у формі тестування.

Джерела, рекомендовані до заняття:

1. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Послання Президента України до Верховної Ради. - К.: Преса України, 2002.-74с.
2. Аракелян М. Р., Вишняков О. К. Право Європейського Союзу. Особлива частина: Навчальний посібник . З урахуванням положень Лісабонського договору: Підручник.- 2010. — 528 с.
3. Артёмов І.В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції: Навчальний посібник у 2-х книгах, Книга 1:Україна-Європейський Союз. – Ужгород: Ліра, 2008.– 476 с.
4. Буряк П.Ю., Гупало О.Г. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: Навчальний посібник. - К.: “Хай-Тек Прес”, 2007. - 336 с.
5. Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію: Навчальний посібник-хрестоматія у 2-х частинах.,Ч.1/Уклад. і коментар: Артёмов І.В., Вітер Д.В., Загайнова Л.І. та інші.– Ужгород:"Ліра", 2007.– 452с.
6. Лісабонський Договір: аналіз впливу на відносини між ЄС та Україною у міжнародній, безпековій та оборонній політиці/ Упорядники: Коломієць О.В, Золкіна М.Ю., Головнєв Д.В., К.: , 2011, 90 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Правове регулювання внутрішнього ринку ЄС
2. Характеристика митного права ЄС
3. Антимонопольна політика та право конкуренції
4. Правове регулювання фінансово-економічних відносин
5. Загальні риси податкового права ЄС
6. Правові основи транспортної політики ЄС
7. Трудове право ЄС
8. Правове регулювання електронної торгівлі та діяльності в Інтернеті
9. Політика ЄС в галузі освіти та культури
10. Інтелектуальна власність в праві ЄС
11. Спільна аграрна політика ЄС
12. Візова політика ЄС
13. Правові основи міграційної політики
14. Забезпечення правопорядку та міжнародної безпеки в рамках ЄС

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО»

1. Поняття та сутність Європейського Союзу.
2. Вертикальна структура ЄС: особливості джерел європейського права.
3. Основи внутрішньої та зовнішньої політики ЄС.
4. Поняття та принципи внутрішнього ринку ЄС.
5. Свобода руху товарів.
6. Свобода пересування осіб.
7. Свобода пересування послуг.
8. Свобода руху капіталів.
9. Винятки з правил про вільний рух.
10. Зовнішні аспекти Митного союзу.
11. Принципи тарифного та нетарифного регулювання.
12. Спільний митний тариф.
13. Спільна політика в галузі конкуренції.
14. Заборона монополістичної діяльності підприємств.
15. Контроль за концентрацією підприємств.
16. Правове регулювання єдиної валюти ЄС – євро.
17. Валютний союз: етапи створення, принципи дії, участь країн.
18. Європейська система центральних банків. ЄЦБ – статус та повноваження.

19. Бюджет ЄС: розробка та виконання.
20. Податкове право ЄС.
21. Основні види податків ЄС.
22. Правові основи транспортної політики ЄС.
23. Правове регулювання електронної торгівлі та діяльності в Інтернеті.
24. Трудове право ЄС.
25. Правові основи здійснення політики ЄС в сфері освіти та культури.
26. Право інтелектуальної власності в рамках спільного ринку.
27. Гармонізація та уніфікація правового регулювання промислової власності.
28. Загальна характеристика політики захисту споживачів.
29. Авторське право ЄС.
30. Соціальна політика ЄС. Простір соціального захисту: поняття та сутність.
31. Спільна аграрна політика ЄС.
32. Поняття «простору свободи, безпеки та правосуддя».
33. Правове регулювання Шенгенського простору.
34. Сутність та принципи громадянства ЄС.
35. Особисті та політичні права та обов'язки людини та громадянина в ЄС.
36. Діяльність ЄСПЛ у європейській системі захисту прав людини.
37. Правовий аналіз Хартії Європейського Союзу про основні права (2000).
38. Візова політика ЄС.
39. Спільна міграційна політика Європейського Союзу.
40. Зовнішньоторговельне право ЄС.
41. Енергетичне право ЄС.
42. Екологічне право ЄС.
43. Спільна кримінальна політика ЄС.
44. Правові основи зовнішньої політики Європейського союзу.
45. Верховний представник з питань зовнішньої політики: статус та повноваження.
46. Європейська служба зовнішньополітичної діяльності.
47. Спільна політика безпеки та оборони.
48. Правове регулювання співробітництва ЄС і України – основні етапи та напрямки.
49. Адаптація українського законодавства до європейських стандартів – основні напрямки.
50. Інституційна структура співробітництва України та ЄС.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

1. Нормативний матеріал

Законодавство України

1. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Послання Президента України до Верховної Ради. - К.: Преса України, 2002.-74с.
2. Про Представництво України при Європейських Співтовариствах (Європейському Союзу): Указ Президента України від 21.04.1997 р. №3 54/97 // Офіційний Вісник України. - 1997. - № 17.
3. Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом): Указ Президента України від 24.02.1998 р. № 148/98 // Офіційний Вісник України. - 1998. - № 8.
4. Положення про Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.1998 р. № 1773 // Офіційний Вісник України. - 1998. - № 45.
5. Положення про Українську частину Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.1998р. № 1074 // Урядовий Кур'єр.-1998. - № 139-140.
6. Про концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.08.1999 р. № 1496 // Офіційний Вісник України. - 1999. - № 33.
7. Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98 // Урядовий Кур'єр. - 1998. - № 114-115.
8. Про Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Указ Президента України від 30.09.2000 р. № 1033/2000 // Методично-нормативний посібник з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. - К., 2000.
9. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000 // Методично-нормативний посібник з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. - К., 2000.
10. Про запровадження механізму адаптації: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.98 р. № 852 // Методично-нормативний посібник з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. - К., 2000.

11. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон Верховної Ради України від 21.11.2002 № 228-IV // Офіційний Вісник України. – 2002. - № 48.
12. Про державні програми європейської та євроантлантичної інтеграції України на 2004-2007 роки: Указ президента України № 1433/2003 // Офіційний Вісник України. – 2003 . - № 28.
13. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Програма Верховної Ради України від 18.03.2004 № 1629-IV // Офіційний Вісник України. – 2004. - № 27.
14. План дій "Україна - Європейський Союз". – К., 2005.

1. Навчальна література

1. Аракелян М. Р., Вишняков О. К. Право Європейського Союзу. Особлива частина: Навчальний посібник . З урахуванням положень Лісабонського договору: Підручник.- 2010. — 528 с.
2. Візовий кодекс ЄС // <http://eu.prostir.ua/library/240218.html>
3. Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями/ Под ред. С.Ю.Кашкина. – М.:ИНФРА-М., 2008. – 698 с.
4. Европейский Союз: прошлое, настоящее, будущее: Документы Европейского Союза.- М., 1994.
5. Европейский Союз: Путеводитель / Под ред. Ю.А.Борко, О.В.Буториной. - М., 1998.
6. Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека / Под ред. Л.М. Энтина – М.:НОРМА, 2007. – 960 с.
7. Европейское право: Учебник для вузов./Под общей ред. Энтина Л.М. – М.: НОРМА, 2004. – 699 с.
8. Кашкин С.Ю., Четвериков А.О., Калиниченко П.А. и др. Право Европейского Союза: учебное пособие (отв. ред. С.Ю. Кашкин). - 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2011 г. – 274 с.
9. Паппас С. Європейське управління: Навч. посіб. – К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. – 191 с.
10. Право Европейского Союза в вопросах и ответах. Учебное пособие / под ред. С.Ю. Кашкина. — М.: Проспект, 2011.
11. Потемкина О.Ю. Европейское пространство свободы, безопасности и правопорядка / О.Ю.Потемкина.- М., 2002.
12. Право Європейського Союзу: Навчальний посібник/ За заг. ред. Р.А. Петрова. – 3-тє видання. – К.: Істина, 2010. – 376 с.

13. Право Европейского Союза: правовое регулирование торгового оборота: Учеб. пособ. /Под ред.. В.В. Безбаха, А.Я.Капустина, В.К.Пучинского. – М.: Издательство «ЗЕРЦАЛО», 1999. – 400 с.
14. Свобода П. Вступ до європейського права/ Пер. з чеської. – К.: «К.І.С», 2006. – 280 с.
15. Топорнин Б.Н. Европейское право: Учебник. -М., 2000.
16. Хартия Европейского Союза об основных правах: комментарий /под ред. С. Ю. Кашкина. М.: Юриспруденция., 2001.- 203 с.
17. Энтин Л.М., Наку А.А. Европейское право. Учебник для вузов. Инфра-М., М. – 2010. – 960 с.
18. Энтин М.Л. Право Европейского Союза. Новый этап эволюции: 2009-2017 годы / М.Л.Энтин. - М.: «Аксиом», 2009.-304 с. (Серия: Общие пространства России-ЕС: право, политика, экономика)

3. Спеціальна література:

1. Абдуллин А.И. Правовая охрана баз данных в Европейском Союзе / А.И. Абдуллин // Журнал международного частного права.- СПб., 1997.-№ 2 (16).- С. 24 - 56.
2. Антропов В.В., Социальная защита в странах Европейского союза. История, организация, финансирование, проблемы / Учебное пособие. М.: Экономика, 2006.
3. Артёмов І.В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції: Навчальний посібник у 2-х книгах, Книга 1:Україна-Європейський Союз. – Ужгород: Ліра, 2008.– 476 с.
4. Біленчук П. Д., Лютий І. М., Скороход О. В. Банківське право українське і європейське. К., 1999. 400 с.
5. Борисенко З. Основи конкурентної політики. – ТАКСОН. -2004
6. Борута І., Барський В.Р. Міграційне право ЄС: Навч. посіб. – Одеса: ОНЮА, 2004. – 131 с.
7. Брикова І. В. Ключові фактори формування інноваційних конкурентних переваг національних регіонів в умовах становлення економіки знань / І. В. Брикова [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.kneu.kiev.ua/data/upload/publication/main/ua/124/innov_konkur_perevagi.doc
8. Будзінський Т. Трудова міграція в ЄС / Т. Будзінський // Поступ. – 2005. – № 85. – 19 квіт. – С. 9.
9. Буряк П.Ю., Гупало О.Г. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: Навчальний посібник. - К.: “Хай-Тек Прес”, 2007. - 336 с.
10. Бутыркин А. Я. Теория и практика антимонопольного регулирования в ведущих странах Запада и России. — М., 2004.

11. Глотов С.А., Петренко Е.Г., Права человека и их защита в Европейском Суде, Москва, 2000.
12. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності/ Гребельник О. П. – К., 2005.
13. Гринда Н. Політичні і правові рамки спільної міграційної політики Європейського Союзу // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2001. - № 4. – С. 48-54.
14. Довжук О. В. Політика зайнятості в Європейському Союзі / О. В. Довжук // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; відп. ред. А. Г. Дерев'яненко. – К., 2006. – Вип. 63. – Ч. 2. – С. 84–91.
15. Достанко Е. А. Проблемы расширения европейского рынка // Вестник Белорусского университета. Минск. - 1997. - №2 - С. 34.
16. Дроб'язко В. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу / В. Дроб'язко // Питання інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Вип. 4. – К., 2006. – С. 66-113.
17. Експерти дебатують проблеми ринку праці ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ea-ua.info/news.php?news_show_type=1&news_id=4897
18. Засадко В. Вплив міграційно-візової політики ЄС на розвиток транскордонного співробітництва України та Польщі". Аналітична записка// <http://www.niss.gov.ua/articles/279/>
19. Исполинов А. С., Европейская валютная система: основные характеристики и перспективы развития // Журнал международного частного права. Москва. - 1994 - №4.
20. Касабова І. А. Глобалізація та збільшення ролі інтелектуального капіталу в її умовах / І. А. Касабова // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. / Наук.-досл. екон. ін-т М-ва економіки України. – 2007. – № 12. – С. 44–48.
21. Кашкин С.Ю., Четвериков А.О. Комментарий к Шенгенским соглашениям / С.Ю. Кашкин, А.О. Четвериков. - Система ГАРАНТ, май 2005 г.
22. Кашкин Ю.С. Трудовое право Европейского Союза. — М.: Wolters Kluwer, 2009.
23. Киян Ф. Актуальні питання гармонізації українського митного законодавства із законодавством ЄС / Ф. Киян // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 1. – С. 46 – 50.
24. Козырин А. Н. Таможенные режимы / Козырин А. Н. – М.: 2000.
25. Костенко М. Л., Лавренова И. В. Европейское экономическое пространство: новый этап сотрудничества // Государство и право. 1993. №11.

26. Леонтій Н. Г. Тенденції міграції робочої сили у країни ЄС / Н. Г. Леонтій // Наук. запис. Нац. ун-ту „Києво-Могилянська акад.” ; голова редкол. С. Г. Рябов. – К., 2004. – Т. 30. – С. 77–84.
27. Максименко С.В. Шенгенское право и свобода передвижения: международно-правовые аспекты глобальной миграции. – Одесса: Астропринт, 2005. – 190 с.
28. Малиновська О.А. Україна, Європа, Міграція: Міграції населення України в умовах розширення К., Бланк-Прес, 2004, 171 с.
29. Мельник О. Державне регулювання розвитку конкурентного середовища// Наука молода,- 2005.- №4.
30. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (у змінній редакції) від 26.09.1999 р. // Система інформаційно-правового забезпечення Ліга: Закон, 2007.
31. Митне регулювання в ЄС та Україні: порівняльно-правове дослідження. – К.: Ніка-Прінт, 2005. – 832 с.
32. Мишальченко Ю. В., Центральные банки в системе международного права // Журнал международного права. Москва. - 1995 - №2.
33. Монти М. Реформа конкурентного права ЕС /М.Монти// Конкуренция. – 2003. - № 3. – С. 56-61.
34. Морачевська А. Контроль і управління зовнішніми кордонами ЄС / А. Морачевська // Спільний простір свободи, безпеки та справедливості Європейського Союзу і проблема міграції : зб. наук. пр. / Вища шк. міжнар. стосунків і суспільних комунікацій в Хелмі; наук. ред. М. Кучерепа, Е. Ольшевський. – Хелм, 2006. – С. 27–37.
35. Мостовий А. Функції митних режимів: порівняльна характеристика з митним правом Європейського Союзу / Вісник Львівського університету V.- Серія юридична. 2008. – Вип. 47.- С.90-95.
36. Наку А.А., Кучер Б.І. Таможенное право ЕС. – К.: ІМВ КНУ ім.. Тараса Шевченка, 2003. – 189 с.
37. Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію: Навчальний посібник-хрестоматія у 2-х частинах., Ч.1/Уклад. і коментар: Артёмов І.В., Вітер Д.В., Загайнова Л.І. та інші.– Ужгород: "Ліра", 2007.– 452с.
38. Огляд стану адаптації законодавства України до *acquis communautaire*.- К., 2006.-516 с.
39. Посельський В. Європейський Союз після ратифікації Лісабонського договору// Європейський простір: Портал про європейського громадянського суспільства в Україні. – 12.10.2009. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/237390.html>
40. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За ред. Ю.М. Капіци. – К.: Слово, 2006. – 1104с.

- 41.Проді Р. Задум об'єднаної Європи: пер. з італійської. – К.: К.І.С, 2002. – 140с.
- 42.Ризаева А. Р. Правовое обеспечение свободы передвижения трудящихся в Европейском Союзе // Современное право. - 2006. - № 2. — С. 71-76.
- 43.Саракуца М.О. Місце Європейської служби зовнішньої діяльності в системі органів Європейського Союзу// Правова держава. – 2012. – № 15. – С. 283-287.
- 44.Саракуца М., Рабинович М. Спільна міграційна політика ЄС: засади та перспективи // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2011. - № 101/1.- С.120-128.
45. Саракуца М.О. Правові засади Спільної Зовнішньої політики Європейського Союзу: загальнотеоретична характеристика – дисс. канд. юрид. наук. – Х., 2011. – 205 с.
- 46.Світовий гравець. Зовнішні зв'язки Європейського Союзу /Представництво ЄК в Україні та Білорусії. – К.:ТОВ «МЕКС», 2008.
- 47.Селезнев В.Е. Визовый Кодекс Европейского Союза: анализ основных положений / В.Е.Селезнев // Електронне наукове фахове видання Європейські студії і право. – 2010. - № 1. - Електронний ресурс. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/esp/2010_1/10sveaop.pdf
- 48.Скордамалья В., Саніахметова Н., Мельник С. Конкурентне право ЄС: Навч. посіб. – К.: ІМВ КНУ ім. Т.Шевченка, 2004. – 240 с.
- 49.Слепак В.Ю. Правовые аспекты общей политики безопасности и обороны Европейского Союза: Автореф. канд. юрид. наук.- М. – 2010.
- 50.Стрежнева М.В. Институциональный кризис: свет в конце тоннеля? // Перспективы. – 2009. – 12 марта. – Режим доступа: http://www.perspektivy.info/oykumena/europe/institucionalnyiy_krizis_evrosoi_uzs_vet_v_konce_tonnelya_2009-2-12-10-42.htm
- 51.Сушко І. Візова політика ЄС в Україні: від заморозків до відлиги // Дзеркало тижня.- 2009.- 21 квітня.- №14
- 52.Тачинська Й., Єльченко О. Право внутрішнього ринку ЄС: Навч. посіб. – К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. – 143 с.
- 53.Топорнин Н. Б. Правовое регулирование деятельности иностранных банков на территории стран Европейского Союза. Москва. - 1995.
- 54.Хартия Европейского Союза об основных правах: комментарий /под ред. С. Ю. Кашкина. М.: Юриспруденция., 2001.- 203 с.
- 55.Четвериков А.О. Основные органы Европейского Союза (конституционно-правовой аспект): Автореф. канд. юрим наук.-М., 1999.
- 56.Цуркан Т.Ю. Миграционно-правовая политика Европейского Союза //Митна справа (Митний комплект). – 2007. - № 1. – С. 64-67.

57. Шамрай В. Візова політика ЄС: на межі між внутрішньою безпекою ЄС та зовнішньою політикою// http://novisa.com.ua/file/analitic/novisa_analitic1283958505.pdf
58. Шемятенков В.Г. Евро: две стороны одной монеты.-М 1998.
59. Энтин М.Л. Евросоюз: Договор о реформе // Современная Европа. М., 2007. - № 4. С.19-32.
60. Энтин Л.М. и др. Европейское право. Право Европейского Союза и правовое обеспечение защиты прав человека — 2-е изд., пересмотр, и доп. — М.: Норма, 2007. — 960 с.
61. Яворський Я. Конкуренційне законодавство Європейського Союзу // Право України.- 2004.- №1
62. Юматова А.О. Иммиграционная политика в праве Европейского Союза //Московский журнал международного права. – 2008. – № 1. – С. 258-270.
63. Яжборовская И.С. Европейский Союз на путях политической интеграции /Рос. академия наук, Ин-т сравнительной политологии. – М., 2004. -120 с.
64. Comparative European Politics. – Oxford University press, 2008.
65. European Union Foreign Relation Law. Constitutional fundamentals/ Ed. by Marise Cremona and Bruno de Witte. Oxford and Portland, 2008. XV, 324 p.
66. Luzzatto Gardner A., Eizenstat S. New Treaty, New Influence? //Foreign Affairs. New York:Mar/Apr 2010.- Vol. 89, Iss. 2, p. 104-119.
67. Peterson J. Shackleton. The institutions of the European Union. 2nd ed. - Oxford university press, 2006.
68. Wyatt D.A., Ross M.G., Amull A.M., Dashwood A.A. European Union Law. 4th ed. - London, Sweet & Maxwell, 2000.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

ОФІЦІЙНІ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА ЄС:

1. Офіційний Сайт Європейського Союзу: <http://www.europa.eu>.
2. Європейська Комісія: http://ec.europa.eu/index_en.htm
3. Рада ЄС: <http://www.consilium.europa.eu/showPage.ASP?lang=en>
4. Парламент ЄС: <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public.do?language=en>
5. Економічний та соціальний комітет: <http://www.esc.eu.int>
6. Суд Правосуддя ЄС: <http://curia.eu.int>
7. Європейський Центральний Банк: <http://www.ecb.europa.eu>
8. Агентства в ЄС: http://europa.eu/agencies/index_en.htm
9. Офіс офіційних публікацій Європейських Співтовариств: <http://publications.europa.eu>

НОРМАТИВНІ АКТИ ТА ДОКУМЕНТИ ЄС

1. База даних законодавства ЄС: <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

2. Офіційний журнал ЄС: <http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do?ihmlang=en>
3. Правовой бюллетень Европейской Комиссии: <http://europa.eu/bulletin/en/welcome.htm>
4. Treaties: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm>
 - Accession Treaties: http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/treaties_accession.htm
 - Consolidated version of the Treaty establishing a Constitution for Europe: <https://www.law.kuleuven.be/int/europees/English/Links/EU%20Constitution/Constitution.pdf>
 - Lisbon Treaty [Official Journal](#) version: <https://www.law.kuleuven.be/int/europees/English/Links/Lisbon/Reform%20Treaty%20OJ.pdf>

УКРАЇНСЬКІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Довідник з європейської інтеграції: <http://eu-directory.ea-ua.info/>
2. Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України: <http://www.me.gov.ua/>
3. Міністерство закордонних справ України. Європейська інтеграція України: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/400.htm>
4. Міністерство юстиції України. Державний департамент з питань адаптації законодавства України: <http://www.sdla.gov.ua/control/uk/index>
5. Національний інститут стратегічних досліджень України: <http://www.niss.gov.ua/>
6. Представництво Європейської Комісії в Україні: http://www.delukr.ec.europa.eu/home_uk.html
7. Представництво України при Європейському Союзі: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua>